

Romantyzm

Polska w czasie rozwoju epoki romantyzmu była pod zaborami, wybuchły dwa powstania narodowe (powstanie listopadowe – 1830 i powstanie styczniowe- 1863).

Koniec romantyzmu to właśnie upadek powstania styczniowego- 1864 rok.

Nazwa epoki wywodzi się z języka łacińskiego i oznacza rzymski(romanus); twórczość potomków Rzymian to romansy pełne fantastyki, tajemniczości, niezwykłych postaci i zdarzeń; do ich twórczości odnosili się twórcy romantyzmu, a dawne utwory ich bardzo fascynowały, stąd nazwano ich romantykami, a epokę romantyzmem.

Ważna jest jednostka, człowiek, a ceni się w nim jego duchowość. Romantycy przestają ufać księgom, wiedzy i mędrcom, wierzą w potęgę uczucia. Nowe tematy to: miłość, młodość, wolność.

W filozofii nastąpiło znaczne zwątpienie potęgę rozumu. Romantycy dowodzili, że drogą do poznania prawdy jest intuicja, świat ducha i uczucia. Dla romantyków ważna jest wyobraźnia i to, co się dzieje w sferze duchowej.

Bohater romantyczny to najczęściej spiskowiec o duszy targanej sprzecznościami, zawiedziony wielką miłością lub miotający się w pułapce niejednoznacznych decyzji, młody, utalentowany.

Pojawia się kult poety- artysty niezrozumianego przez otoczenie, moda na nieszczęśliwych kochanków, straszliwe miejsca, a także tajemnicze opowieści o rycerzach, zainteresowanie sztuką ludową, wiejskimi wierzeniami i kulturą orientalną(Wschodu)

Literatura polska

Adam Mickiewicz „Oda do młodości”-utwór programowy, polemika z klasykami- oświeceniowcami
„Do M***” – monolog liryczny z piękną adresatką, ukochana Mickiewicza- Marylą wereszczakówną
„Dziady cz. II” – ludowa moralność, trzy kategorie duchów, obrzęd ku czci zmarłych
„Pan Tadeusz czyli Ostatni Zajazd na Litwie”-epopeja narodowa, bohater zbiorowy szlachta, powrót do kraju dzieciństwa, obraz szlachty polskiej na początku XVIII wieku
„Sonety krymskie”- utwory powstałe podczas podróży autora na Krym, np. „Stępy Akermańskie”
„Ballady i romanse”- „Świtez”- historia zatopionego miasta, „Świtezianka”- historia zdrady, „Pani Twardowski”- pakt pana Twardowskiego z diabłem, „Romantyczność”- polemika z klasykami, przedstawienie programu romantyków

Juliusz Słowacki- „Balladyna” – studium zbrodni
„Listy do matki”, „Kordian”, „Testament mój”- fragment wykorzystany w „Kamieniach na szaniec”

Cyprian Kamil Norwid
„W Weronie”- wiersz inspirowany losem Romea i Julii
„Moja piosnka II” – ogromna tęsknota za ojczyzną

Aleksander Fredro „Zemsta”, „Śluby panińskie”- komedie

źródła inspiracji romantyków to: przyroda, ludowość, orientalizm, historia.

Pozytywizm

Epoka rozwija się od 1864 roku do lat 90- tych XVIII wieku. Powstanie listopadowe przyniosło wiele strat- konfiskatę majątków, zsyłki na Sybir, dlatego potrzebny był inny wymiar patriotyzmu- rozwój państwa poprzez pracę obywateli, odrzucenie walki zbrojnej(jednakże składanie hołdu powstańcom, bohaterom)

Hasła tej epoki:

1. praca u podstaw- praca z najuboższymi warstwami społeczeństwa, tj. chłopstwem i biednym mieszczaństwem(zakładanie szkół, filantropia, mecenat)
 2. praca organiczna- praca nad zespoleniem, scaleniem, integracją społeczeństwa polskiego; wszystkie warstwy muszą sprawne, aby organizm- państwo mógł funkcjonować
 3. secjentyzm- wiara w ogromne możliwości nauki i techniki, dzięki którym można poznać świat(ogromna ilość wynalazków- dynamit, telefon, żarówka, silnik elektryczny)
 4. emancypacja kobiet- równouprawnienie, czyli zrównanie praw kobiet i mężczyzn
 5. asymilacja Żydów- próba skonsolidowania społeczeństwa polskiego z narodem żydowskim
- Nazwa epoki** pochodzi z dzieła Augusta Comte'a „Wykłady filozofii pozytywnej”- wiara w nauki przyrodnicze, które mają służyć człowiekowi i udoskonalić jego życie. Słowo „pozytywny” oznaczało: realny, praktyczny, użyteczny. Pozytywiści twierdzili, że nie można w pełni poznać ludzkiej psychiki, ponieważ nie podlega ona dokładnym badaniom.

Według pozytywizmu każde działanie powinno służyć dobru społecznemu.

Literatura

Powinnością literatury jest uczyć, kształcić i wychowywać(powieść tendencyjna). Bardzo rozwija się epika(zwłaszcza powieść, nowela i opowiadanie), w mniejszym stopniu dramat i liryka. Literaci z chęcią opisywali piękno natury, litewskiego i polskiego krajobrazu, z sentymentem spoglądali na romantyzm(twórczość Henryka Sienkiewicza).

Karol Dickens „Opowieść wigilijna”- bohater Ebenezer Scrooge zmienia się pod wpływem odwiedzin trzech duchów Święt Bożego Narodzenia

Henryk Sienkiewicz „Krzyżacy”- powieść historyczna na temat średniowiecznego rycerstwa, doskonały obraz obyczajów rycerskich; „Quo vadis”- prześladowania chrześcijan; Trylogia- „Ogniem i mieczem”, „Potop”, „Pan Wołodyjowski”- wojny XVII wieku
Nowele: „Janko Muzykant”, „Latarnik”, „Sachem”
„W pustyni i w puszczy”- powieść dla młodzieży. Nagroda Nobla w 1905 roku

Bolesław Prus „Lalka” – powieść panoramiczna, panorama ówczesnego polskiego społeczeństwa
„Faraon”- z dziejów dawnego Egiptu
Nowele: „Katarynka”, „Kamizelka”, „Antek”

Maria Konopnicka „O krasnoludkach i sierotce Marysi”, „Rota”- uważana za hymn narodowy

Eliza Orzeszkowa „Nad Niemnem”; Nowele: „Dobra pani”, „A...b....c...”

Adam Asnyk

Realizm- obiektywna ocena rzeczywistości, ukazywanie wszystkich jej elementów.
Naturalizm- ukazywanie wszystkich przejawów życia, nawet tych intymnych czy drastycznych.

Ważni malarze: Jan Matejko, Józef Chełmoński, Aleksander Gierymski.